

Жазбаша пікір

ресми рецензент, медицина ғылымдарының кандидаты, профессор Жаркинбекова Назира Асановнаның философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін Токшилыкова Айнура Бисенбаевнаның 6D110100 «Медицина» мамандығы бойынша «Мидын жедел тамырлық және жарақаттық зақымданулары бар науқастарда екіншілік зақымдануларды болжау және алдын алу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына

№п/п	Критерийлер	Критерийлерге сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін атап өту қажет)	Ресми рецензенттің ұстанымын негіздеу
1.	<p>Диссертация тақырыбы (бекітілген күнге) ғылымды дамыту бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес келеді</p>	<p>1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:</p> <p>1) Диссертация мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын жоба немесе мақсатты бағдарлама шеңберінде орындалған(жобаның немесе Бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету);</p> <p>2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама шеңберінде орындалған (бағдарламаның атауы көрсетілсін)</p> <p>3) Диссертация Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылымды дамытудың басым бағытына сәйкес келеді (бағытты көрсету)</p>	<p>Диссертация "Марат Оспанов атындағы БҚМУ" КеАҚ қаржыландыратын, мемлекеттік тіркеу нөмірі № 0119РҚИ0260 "Жедел жарақаттық және тамырлық зақымдары бар науқастарды емдеудің тиімділігін арттыру мақсатында мидың екіншілік зақымдануларын болжау мен алдын алудың заманауи ғылыми-негізделген технологияларын әзірлеу" гранттық ғылыми-техникалық жобасы шеңберінде орындалды.</p> <p>Диссертация Қазақстан Республикасы</p>

			<p>Үкіметінің жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия - өмір және денсаулық туралы ғылым бекіткен ғылымды дамытудың басым бағытына сәйкес келеді.</p>
<p>2. Ғылым үшін маңызы</p>		<p>Жұмыс ғылымға айтарлықтай үлес <u>қосады</u>/қоспайды және оның маңыздылығы <u>жақсы</u> <u>ашылған</u>/ашылмаған</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың нәтижелері мидың екіншілік зақымдануын ерте диагностикалық бағалау критерийлерін негіздеу, аурудың барысы мен нәтижесін болжау тұрғысынан нейроанатомияның теориялық және қолданбалы ғылыми аспектілерін дамытуға</p>

		айтарлықтай үлес қосады, нәтижесінде мүмкін болатын асқынулардың алдын алуға және қарқынды емдеуді түзетуге мүмкіндік береді.
3. Дербестілік принципі	Дербестілік деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) дербестілік жоқ	Диссертация ғылыми жұмысты орындау аясында зерттеу материалдарын өз бетінше жинады. Автор өз бетінше деректер базасын құрды, статистикалық талдау жүргізді, зерттеу және талқылау нәтижелері баяндалды, қорытындылар тұжырымдалды және нормативтік ұсынымдар әзірленді.
4. Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертацияның өзектілігін негіздеу: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Қазіргі уақытта гипоксияның, ишемияның және ми ісінуінің (Cash A, Theus M.H) дамуы мен тереңдеуімен екіншілік церебральды зақымдануды диагностикалаудың бірыңғай көзқарасы жоқ., 2020). Осы

уақытқа дейін дәрігер реаниматологқа осы патологиялық процестер туралы уақтылы ақпарат алуға мүмкіндік беретін арнайы жүйелер кең таралмады (Романенко а.в., Соловьева Э. Ю., 2021). Осы жағдайды ескере отырып, нейрореаниматологияның қазіргі заманғы дамуы жедел нейроратологиясы бар пациенттерде гипоксия мен ишемия эпизодтарын тіркей отырып, клиникалық практикаға нейромониторингтің қазіргі заманғы әдістерін кеңінен енгізуді талап етеді. Бұл әдістер аурудың нәтижесін анықтайтын мидың екіншілік зақымдануының алдын-алу мақсатына қызмет ете алады. Жоғарыда аталған жағдайлардың жиынтығы проблеманы

	<p>толығымен өзектендіруге және мидың екіншілік зақымдануын болжау және алдын-алу мәселесін зерттеу қажеттілігін негіздеуге негіз болды</p>
<p>4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын ашып көрсетеді: 1) <u>ашып көрсетеді;</u> 2) ішінара ашып көрсетеді; 3) ашып көрсетпейді</p>	<p>Диссертация тақырыбы тексеріліп, диссертация мазмұнына сәйкес келеді.</p>
<p>4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді;</u> 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді</p>	<p>Диссертация зерттеудің нақты, нақты мақсатын және диссертация тақырыбына сәйкес келетін зерттеудің үш міндетін тұжырымдайды. Әрбір келесі міндет дәйекті және логикалық түрде зерттеу мақсатын жүзеге асыруға бағытталған.</p>
<p>4.4 Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық өзара байланысты: 1) <u>толығымен өзара байланысты;</u> 2) ішінара өзара байланыс; 3) өзара байланыс жоқ</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мен ережелері қисынды түрде өзара байланысты және ішкі бірлікпен сипатталады.</p>

Әдебиетке шолу өте жоғары деңгейде жазылған, материалды сыни талдаумен логикалық байланысты, ол ізденушіні өте дамыған ғалым ретінде сипаттайды. Автор өзі таңдаған тақырып бойынша ғылыми зерттеулер жүргізудің орындылығы туралы қорытынды жасайды. Зерттеу дизайны, іріктеу көлемінің негіздемесі, қосу және алып тастау критерийлері, пациенттердің клиникалық сипаттамасы, зерттеудің заманауи әдістері, зерттеудің мақсаты мен міндеттерін іске асыруға бағытталған. Статистикалық бағдарламаларды таңдау алынған нәтижелердің сенімділігін көрсетеді.

Диссертация нәтижелерге сыни

4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (принциптер, әдістер) белгілі шешімдермен салыстырғанда дәлелденген және бағаланған:

	<p>1) <u>сыни талдау бар;</u> 2) ішінара талдау; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың дәйексөздерін білдіреді</p>	<p>талдау жүргізді және бұрын жүргізілген ғылыми зерттеулердің және мидың екіншілік зақымдануын болжау және алдын-алу мәселелері бойынша сенімді ғылыми ақпараттын жетіспейтіндігін атап өтті. Зерттеу нәтижелері мен жаңа шешімдер тең дәрежеде негізделген, сыни тұрғыдан бағаланған және нақты клиникалық тәжірибеде сыналған.</p>
<p>5. Ғылыми жаңашылдық принципі</p>	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа;</u> 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (25% - дан аз жаңа)</p>	<p>Диссертациялық жұмыстың барлық негізгі ережелері жаңа немесе жаңалықтың белгілі бір элементтерін қамтиды. Жұмыс барысында алғаш рет нейробиомаркерлердің газ алмасу және ми метаболизмі, гемодинамика және бағалау неврологиялық шкаласы мониторинг жүйелерімен корреляциялық</p>

	<p>байланыстары жан-жақты зерттелді және статистикалық өңделді. Алғаш рет мидың жедел тамырлы және жарақаттық зақымдануы бар науқастарда аурудың нәтижесін болжау моделі жасалып, енгізілді.</p> <p>Бұрын мұндай жұмыстар Қазақстанда жүргізілмеген, сондықтан жұмыстың жаңалығы даусыз. Алынған нәтижелер және олардың жаңашылдық дәрежесі философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін диссертацияға жеткілікті.</p>
<p>5.2 Диссертацияның тұжырымдары жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (25% - дан аз жаңа)</p>	<p>Ғылыми зерттеу нәтижесінде алынған диссертацияның тұжырымдары жаңа және қисынды.</p>
<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген болып табылады:</p>	<p>Автор ұсынған мидың екіншілік</p>

		<p>закымдануын жеке болжаудың жаңа және негізделген әдісі клиникалық тәжірибеде маңызды болады, бұл асқынулардың алдын-алуды уақытылы жүргізуге және сол арқылы науқастарды емдеудің тиімділігін еләуір жақсартуға мүмкіндік береді.</p>
<p>6. Негізгі тұжырымдардың негізділігі</p>	<p>Барлық негізгі тұжырымдар ғылыми дәлелдерге негізделген/негізделмеген немесе жеткілікті түрде негізделген (qualitative research және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша дайындық бағыттары үшін)</p>	<p>Автор 3 тұжырымды нақты тұжырымдайды, олардың сенімділігі күмән тудырмайды. Диссертациялық жұмыстың аяқталуы бар, ғылыми талдау заманауи статистикалық әдістер мен критерийлерді қолдана отырып жүргізілді. Қорытындылары жеткілікті жоғары дәлел деңгейінде негізделген.</p>
<p>7. Қорғауға шығарылатын негізгі ережелер</p>	<p>Әрбір ереже бойынша мынадай сұрақтарға жеке-жеке жауап беру қажет: 7.1 жағдай дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 2) дәлелденгендей;</p>	<p>Қорғауға шығарылатын негізгі ережелер: - Нейроарнамалы</p>

- 3) дәлелденген жоқ;
 4) дәлелденбеген
 7.2 тривиальды ма?
 1) иә;
 2) **жоқ**
 7.3 Жаңа ма?
 1) иә;
 2) жоқ
 7.4 қолдану деңгейі:
 1) тар;
 2) орташа;
 3) **кең**
 7.5 мақалада дәлелденген бе?
 1) иә;
 2) жоқ

маркерлер мидың екіншілік зақымдануын және жедел тамырлық және жаракаттық зақымданулары бар науқастарда аурудың нәтижесін болжауға мүмкіндік береді.
 - Церебральды газ алмасу мен метаболизмнің, жүйелі гемодинамиканың бұзылуы ми тінінің гипоксиялық және ишемиялық зақымдануын көрсетеді және мидың екіншілік зақымдануының ерте алдын-алу критерийлері болып табылады.
 - Тәуекел факторлары бар жеке модель мидың екіншілік зақымдануын және аурудың нәтижесін жоғары ықтималдылықпен болжауға мүмкіндік береді.
 Ережелер ғылыми

		<p>жарияланымдармен дәлелденген, тривиалды емес, жана, кең қолдану деңгейіне ие және отандық және халықаралық деңгейде өз жарияланымдарында ұсынылған.</p>
<p>8. Шынайылық принципі Ақпарат көздері мен берілетін ақпараттын шынайылығы</p>	<p>8.1 Әдістемені тандау-негізделген немесе әдістеме егжей-тегжейлі сипатталған 1) <u>иә</u>; 2) жоқ</p>	<p>Әдіснаманы тандау іріктеменің репрезентативтілігімен, зерттеудің заманауи ақпараттық әдістерімен және зерттеу нәтижелерінің статистикалық маңыздылығын дәлелдейтін статистикалық бағдарламалармен негізделген.</p>
	<p>8.2 Диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдана отырып, ғылыми зерттеулердің заманауи әдістерімен деректерді өңдеу және түсіндіру әдістерін қолдану арқылы алынғандығы 1) <u>иә</u>; 2) жоқ</p>	<p>Ғылыми ережелер мен диссертациялық жұмыстың нәтижелері ғылыми зерттеулердің заманауи әдістері мен өңдеу әдістерін қолдана отырып алынды. Деректерді талдау Microsoft Excel-2010, SPSS Statistics-25 заманауи</p>

		статистикалық бағдарламаларын колдана отырып жүргізілді.
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар эксперименттік зерттеумен дәлелденді және расталды (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденді): 1) иә; 2) жоқ	Диссертация тәжірибелік компонентсіз қолданбалы клиникалық сипатта болады.
	8.4 Маңызды мәлімдемелер өзекті және шынайы ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Диссертацияның маңызды тұжырымдары нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен толығымен расталады.
	8.5 Пайдаланылған әдебиет көздері әдеби шолу үшін жеткілікті/жеткіліксіз	Әдеби шолу үшін 210 жыл көлемінде жеткілікті әдеби көздер, 10 жыл ішінде қамту тереңдігі пайдаланылды. Шетелдік көздердің таралуы жалпы қызығушылық пен осы мәселенің өзектілігін көрсетеді.
9	Практикалық құндылық принципі	Алынған мәліметтер нейрореаниматологиян ың дамуына айтарлықтай үлес
	9.1 Диссертацияның теориялық мәні бар: 1) иә; 2) жоқ	

	қосады және айтарлықтай теориялық және тәжірибелік маңызы бар.
<p>9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану ықтималдығы жоғары:</p> <p>1) иә;</p> <p>2) жоқ</p>	<p>Негізгі ғылыми ережелер қазіргі нейрореаниматологияд ағы практикалық денсаулық сақтау үшін маңызды:</p> <p>1) S100β, NSE церебральды маркерлері жедел нейрорпатологиясы бар наукастарда мидың екіншілік зақымдануының ерте диагностикасын жүргізуге мүмкіндік береді;</p> <p>2) оттегін жеткізу/тұтыну көрсеткіштерінің, оттегі бойынша артериовеноздық айырмашылық пен церебральді метаболизм көрсеткіштерінің жоғары белсенділігі жедел ми инсульті және жаракаты бар наукастарда 85,3%</p>

өлім қауіпі бар митінің гипоксиялық зақымдануын көрсетеді;
3) мидың екіншілік зақымдануымен байланысты тәуекел факторларының коэффициенттері бар дербестендірілген математикалық модель аурудың нәтижесін болжауға мүмкіндік береді. Мидың екіншілік зақымдануының немесе аурудың қолайсыз нәтижесінің дамуының жеке қауіпін математикалық моделінің калькуляторын ауруханаға түскен кезде пациенттің электрондық медициналық картасына біріктіру ұсынылады. Қолайсыз нәтиженің жоғары коэффициенті бар пациенттерге анықталған қауіп факторларын түзетудің

	<p>жеке алдын алу шаралары қажет. Қорытындылар мен практикалық ұсыныстарды ми инсульттары мен жарақаттары бар науқастарға нейрореаниматологиялық көмек көрсететін барлық емдеу ауруханаларында қолдануға болады.</p>
<p>9.3 Тәжірибеге арналған ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u>; 3) жаңа емес (25% - дан аз жаңалығы)</p>	<p>Мидың инсульттары мен жарақаттары бар науқастарда мидың екіншілік зақымдануын болжау және алдын-алудың дамыған моделі денсаулық сақтаудың жаңа әдісі болып табылады.</p>
<p>10. Жазу және безендіру сапасы</p>	<p>Академиялық жазудың сапасы: 1) <u>жоғары</u>; 2) орташа; 3) орташа деңгейден төмен; 4) төмен.</p> <p>Диссертациялық жұмыстар мемлекеттік тілде орындалған. Иллюстрациялық материалға 25 кесте және 26 сурет кіреді. Қысқаша, сауатты ғылыми тілде жазылған. Академиялық жазудың</p>

сапасы жоғары деп бағаланады.

А.Б.Токшилыкованың «Мидың жедел тамырлық және жарақаттық зақымданулары бар науқастарда екіншілік зақымдануларды болжау және алдын алу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ғылыми және білікті жұмыс болып табылады, жеке-жеке жазылған және жаңа ғылыми нәтижелерді қамтиды. Жұмыс ішкі бірлікке ие және автордың ғылымға қосқан жеке үлесін көрсетеді. Сонымен қатар, диссертация тәжірибелік денсаулық сақтау үшін маңызды өзекті мәселенің шешімін қамтиды. Кезең-кезеңімен жинақталған және талданған клиникалық материалды жинақтайтын бұл жұмыс ҚР ғылымы мен денсаулық сақтау

саласынын дамуына
нақты, баға жетпес
үлес қосады және ең
жоғары бағаға лайық.
Диссертация
дербестік, ішкі бірлік,
ғылыми жаңалық,
анықтық, практикалық
құндылық,
академиялық адалдық
қағидағтарын сақтай
отырып орындалған
және ҚР БҒМ "Дереже
беру ережелері" болып
табылатын талаптарға
сәйкес келеді және
оның авторы
А.Б.Токшилыкова
философия докторы
(PhD) дәрежесін беруге
лайық.

М.ғ.к., профессор, неврология, психиатрия және
психология кафедрасының меңгерушісі,
АҚ «Оңтүстік Қазақстан Медицина Академиясы» Н.А. Жұбанов атындағы
Оңтүстік Қазақстан
Медицина Академиясының
Кадрлық қызмет бөлімі

